

Selanikli Fazlı Necip (1864-1932)

Gazeteci, öğretmen, romancı, çevirmen.

Gazeteci, öğretmen, romancı ve çevirmen olarak Türk edebiyatında yer edinen Fazlı Necip, resmî kayıtlara göre 21 Nisan 1864 tarihinde Selanik'te doğmuştur. Ancak kendisi emeklilik dosyasındaki dilekçesinde doğum tarihinin 22 Nisan 1868 olduğunu söylemektedir. Babası Duyun-ı Umumiye İdaresi sandık emini Abdurrahman Nafiz Bey'dir. Avni ve Nazım adlarında iki erkek kardeşi daha vardır. Annesini küçük yaşta kaybetmiştir. Önce Sıbyan Mektebi, ardından Rüştiyedeki eğitimini tamamladıktan sonra özel hocalardan farklı alanlarda dersler almış ve küçük yaşta Fransızca öğrenmiştir.

Fazlı Necip 1877'de henüz on dört yaşında Bidayet Mahkemesinde ilk iş tecrübesini yaşar. 1878-1882 yılları arasında bir avukat yanında hukuk tahsiline çalışır. Ancak 1882 yılında Selanik'te avukat olmak için sınava girse de kanunun belirlediği yaşa ulaşamadığından ötürü şehadetname (diploma) almaya muvaffak olamaz. Bu olaydan sonra mesleğini değiştirmeye karar verir ve gazetelerde yazmaya başlar. İstanbul ve İzmir gazetelerinde imzasız olarak neşrettiği "Selanik Mektupları" başlıklı yazılar ilk kalem verimleri olsa da kendi imzasıyla ilk yazıları Selanik'te çıkan *Gonca-i Edeb* dergisinde yayımlanmıştır. Tarihi konusunda kesin bilgi bulunmamakla birlikte Ahmet Emin Yalman'ın amcasının kızı Rebia Hanım ile evlenmiş ve bu evlilikten Mustafa Necip ve Meliha isimli iki çocuğu dünyaya gelmiştir. Kızı Meliha ile evlenen gazeteci Enis Tahsin Til damadı olmuştur.

1909 yılına kadar Selanik'te kalan Fazlı Necip, hukuk alanından sonra gazetecilik ve öğretmenlikle iştigal etmiştir. Fazlı Necip'in ilk öğretmenlik tecrübesini, 29 Temmuz 1884'te tayin edildiği Selanik'teki Mekteb-i Hamidi'de yaşamış, burada Lisan-ı Osmani, Coğrafya, Tarih ve Fransızca derslerini vermiştir. Aynı sene içinde Meclis-i Maarif huzurunda muallimlik imtihanında başarılı olmuştur. 1894 ve 1895 tarihli Selanik Vilayeti Salnameleri'ne göre Fazlı Necip'in Selanik Hamidi Ziraat-i Ameliyat Mektebi ve Numune Çiftliğinde Kitabet ve Coğrafya muallimi olarak yer aldığı görülmektedir. Yine 1904 tarihli Selanik Vilayeti Salnamesi'nde ise bu derslerin yanı sıra tarih öğretmenliği de yaptığı anlaşılmaktadır.

Selanik yılları onun kalem hayatının en verimli yılları olmuştur. Babasının sahibi olduğu, kendisinin ise başyazarlığını yaptığı *Asır*'da, İstanbul'a gelinceye değin tefrika ettiği on civarında roman, bu verimli dönemde kaleme alınmıştır. Bunun yanı sıra uzun yıllar *Asır* gazetesinin başyazarlığını yürütmüştür. 1909'da Matbuat-ı Dâhiliye Müdürlüğü görevine tayin edilmiş; İttihat ve Terakki iktidardan düşünce 1912'de bu görevinden alınmıştır. Matbuat Müdürlüğü esnasında Sofya, Peşte, Berlin, Belgrad ve Viyana matbuat idarelerini yerinde tetkik etmiş; dönüşünde o zamanki matbuat idaresini izlenimlerine göre tanzim etmiştir. Matbuat-ı Dâhiliye Müdürlüğü görevinden sonra tekrar neşriyat işleri ve yardım dernekleri faaliyetleriyle meşgul olmaya başlamıştır. Büyük bir matbaa kurmak için Almanya'dan satın aldığı levazım mütareke esnasında itilaf kuvvetlerince geri gönderilince mühim bir zarara uğramış, Tütün Rejisi

İdaresinde memurluk yapmaya mecbur kalmıştır.

Hilal-i Ahmer, Donanma, Malul Gazilere Muavenet ve Fıkraperver Cemiyetlerinde genel merkez üyesi olarak bulunmuştur. Hilal-i Ahmerdeki vazifelerinden birinde İzmir’de Atatürk ile yüz yüze görüşme fırsatı bulmuştur. Bu görüşmedeki intibalarını 1925-1926 yıllarında yirmi altı sayı çıkardığı ve başyazarlığını yaptığı *Türk Hayatı*’nın dördüncü sayısında “Gazi Mustafa Kemal Paşa” başlığı altında yayımlamıştır: *Mustafa Kemal Paşa’yı hayalimde çatık kaşlı, iri yarı, sert tavırlı, yaşlı bir asker tasavvur ederdim. Kendisini görünce mütehayyir oldum. Henüz kırkını geçmemiş bir gençti. Bir diplomat kadar nazik ve mütevazı idi. İçinde zekâ nurları parlayan nafiz enzarının sehâh, harikulade bir cazibesi vardı. Ağır ağır, vakarıyla fakat pek tatlı ve zarif söyledi. Bütün temas edenler gibi ona ben de meclup olmuştum.*

Fazlı Necip’in yazıları *Gayret, Gonca-i Edep, Hamiyyet, Hizmet, Envâr-ı Zekâ, Manzara, Mir’at-ı Âlem, Servet-i Fünun, Tercüman-ı Hakikat* gibi gazete ve mecmualarda yayımlanmıştır. Fazlı Necip, bu gazete ve dergilerde başta Fransız edebiyatından tercüme olmak üzere edebiyat, sanat, tarih, düşünce ve gündelik hayata dair telif ve tercüme çok geniş bir yelpazede yazılar kaleme almıştır. Mehmet Kaplan’ın “ara nesil” olarak nitelendirdiği 20-30 kişilik bir grup arasında değerlendirdiği Fazlı Necip’in edebiyat camiasınca tanınmasını sağlayan yazı ise Beşir Fuad’ın *Victor Hugo* eseri hakkında *Tercüman-ı Hakikat*’e yazdığı yazı olmuştur. Beşir Fuad’la olan münasebeti, Fuad’ın 1885 yılında yayımlanan *Victor Hugo* biyografisine dair kendisine yazdığı bir mektupla başlamış; bir süre sonra bu mektuplaşmalar *Tercüman-ı Hakikat*’e taşınmış ve Fuad’ın intiharına değin sürmüştür. Beşir Fuad ile Fazlı Necip arasındaki mektuplaşmalar, Fuad’ın ölümünden sonra 1889 yılında kitaplaştırılmıştır. Fazlı Necip’in Rezaizade Mahmud Ekrem’e ithaf ettiği ilk romanı *Bir Gençliğin Güzârı*, 1895-1896 yılları arasında *Asır*’da tefrika edilmiştir. Fazlı Necip bu romanı da dâhil olmak üzere hemen hemen bütün eserlerinde aşk, kadın, savaş, tarih, Doğu-Batı çatışması, alafrangalık, köy hayatı gibi konuları merkeze almış, devrin siyasi atmosferini yakından takip ederek bunu eserlerine yansıtmıştır. Bilhassa Cumhuriyet’in ilanından sonra yayımladığı *Türk Hayatı* mecmuasında Atatürk’ü ve inkılaplarını savunucu yazılarıyla dikkat çekmiştir.

Fazlı Necip hakkında günümüze değin yapılmış iki ciddi çalışma bulunmaktadır. Birincisi ve daha eski tarihli 1955 yılında İstanbul Üniversitesi’nde Jale Bingöl tarafından hazırlanan bir mezuniyet tezidir ve “Selânikli Fazlı Necip’in Hayatı, Romanları ve Mektupları” başlığını taşır. İkincisi ise İbrahim Şahin tarafından hazırlanan ve ilk baskısı 1999, ikinci baskısı 2004 yılında yayımlanan *Selanikli Fazlı Necip’in Hayatı ve Eserleri* başlıklı kitaptır.

Fazlı Necip 19 Haziran 1932’de İstanbul’da vefat etmiş; cenazesi bir gün sonra Teşvikiye Camii’nde kılınan cenaze namazından sonra Maçka Kabristanı’na defnedilmiştir. Eşi Rebia Hanım’ın 22 Haziran 1932 tarihli *Akşam* gazetesine verdiği teşekkür ilanından cenazesine büyük bir kalabalığın katıldığı anlaşılmaktadır:

Teşekkür

Ailemizin çok sevgili reisinin irtihali münasebetile aldığımız taziyet mektup ve telgraflarına, cenazede hazır bulunan zevata, elektrik şirketi ve fabrikası memurin ve müstahdeminine, matbuat mümessillerine ve merhumun mensup olduğu insani ve hayırperver cemiyetler tarafından gösterilen kardeşliğe ayrı ayrı teşekkürü kederimiz manidir. Bu vazifeyi gazeteniz vasıtasile ifa ediyoruz.

Merhum Fazlı Necip beyin ailesi namına zevcesi Rebia.

Fazlı Necip farklı tür ve içerikte, telif ve tercüme çok sayıda eser kaleme almıştır. Bunları şu şekilde kategorize etmek

mümkündür:

Telif Eserleri: Fazlı Necip'in telif eserlerinin çoğunluğunu romanları oluşturmaktadır. Bunlardan birçoğu önce tefrika edilmiş, sonra basılmıştır. Romanları dışında gazete ve dergi sütunlarında kalmış küçük hikâyeleri de mevcuttur. Eserlerinden hemen hepsi sağlıklı basılmıştır.

Telif Romanları: *Bir Gençliğin Güzarı* (1895-96), *Tebessüm* (1889), *Cani mi Masum mu?* (1901), *Dört Mevsim* (1901), *Dilaver* (1902), *Küçük Hanım I-II* (1910), *Menfa* (1910), *Dehşetler İçinde* (1910), *Türk Kızı* (1926), *Saraylarda Mecnunlar* (1928) ve *Külhani Edipler* (1930).

Bunlardan başka 1903 yılında *Asır*'da tefrika edilmeye başlayıp Meşrutiyet'in ilanı ile yarım kalan *Garip Aileler* romanı bulunmaktadır.

Dil: *Nev-usul Sarf-ı Osmani* (1895).

Mektup: *Mektubat (Beşir Fuat ile)* (1889).

Diğer: *Selanik Vilayeti Salnamesi* (1892), *Aile Bütçesi: Medeni Hayat Bilgileri* (1934).

Çeviri Eserleri: Küçük yaşta Fransızca'yı öğrenen Fazlı Necip'in bu dilden yaptığı çeviriler de oldukça fazladır. Telif eserlerinde olduğu gibi çevirilerde de romanlar çoğunluktadır. Bu çevirilerden *Gönül Faciaları*'nı Beşir Fuad ile birlikte yapmıştır. İlmî çevirilerini, dönemin mektep kitabı ihtiyacına binaen teklif üzerine yaptığı bilinmektedir.

Çeviri Romanları: *Nişanlı Bir Kızın Jurnalı* (1887), *Familiya Çocukları I-II* (1887), *Valideyi Arayınız* (1888), *Familiya Çocukları III* (1888), *Gönül Faciaları* (1891), *Hayalperver Bir Kadın* (1892), *Arsen Lüpen I-II* (1910), *Arsen Lüpen III-IV* (1910), *Arsen Lüpen V-VI* (1910).

İlmî Çevirileri: *Mebahis-i Muhtasara-i Fenniyye* (1887), *Sanayi-i Cesîme* (1887), *Erbâb-ı Mütalaa ve Tahrir Vesaya-yı Sıhhiye* (1887), *Coğrafya-yı Tabîî ve Politikî* (1889), *Mufassal Coğrafya-yı Umumî* (1891).

Ömer GÖK

KAYNAKÇA

Akşam, 22 Haziran 1932.

BİNGÖL, Jale, **Selânikli Fazlı Necip'in Hayatı, Romanları ve Mektupları**, yayımlanmamış mezuniyet tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümü, İstanbul 1955.

Fazlı Necip, **Türk Kızı**, haz. Tayfun Haykır, Kurgan Edebiyat Yayınları, Ankara 2021.

Fazlı Necip, "Gazi Mustafa Kemal Paşa", **Türk Hayatı**, S 4, İstanbul 1925, s. 1-4.

Fazlı Necip, Beşir Fuad, **Mektubat**, Mihran Matbaası, İstanbul 1889.

FİLDİŞ, Berna, "Yerli Edebiyatta Pozitivizm Etkisi: Bir Ara Nesil Mensubu Fazlı Necip ve 'Tebessüm'ü", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Elazığ 2019, s. 27-47.

GÖVSA, İbrahim Alaettin, **Meşhur Adamlar: Hayatları Eserleri**, haz. Sedat Simavi, 2. Cilt, İstanbul 1933-35.

İSKİT, Server, **Türkiye'de Matbuat İdareleri ve Politikaları**, Başvekâlet Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü Yayınları,

İstanbul 1943.

KAPLAN, Mehmet, **Tevfik Fikret ve Şiiri**, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1946.

Selanik Vilayeti Salnamesi (1311 Sene-i Hicriyesine Mahsus), Mekteb-i Sanayi Matbaası, Selanik 1311.

Selanik Vilayeti Salnamesi (1312 Sene-i Hicriyesine Mahsus), Mekteb-i Sanayi Matbaası, Selanik 1312.

Selanik Vilayeti Salnamesi (1322 Sene-i Hicriyesine Mahsus), Mekteb-i Sanayi Matbaası, Selanik 1322.

ŞAHİN, İbrahim, "Osmanlı Taşrası Romana Giriyor: Selanikli Fazlı Necip ve Romanları", **Kurgan Edebiyat Dergisi**, S 25, Ankara 2015, s. 5-12.

ŞAHİN, İbrahim, **Selanikli Fazlı Necip'in Hayatı ve Eserleri**, Bilge Yayınları, Ankara 2004.

YALÇIN, Murat (ed.), "Fazlı Necip", **Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi**, 1. Cilt, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001, s. 350.

ZERMAN, Cengiz, "**Türk Hayatı**" **Mecmuasının Türk Kültür Hayatına Etkisi ve Metin İncelemeleri**, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas 1999.

09/09/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/selanikli-fazli-necip-1864-1932/?pdf=6526> adresinden erişilmiştir